

*Єременко Юлія Вікторівна,
кандидат соціологічних наук, директор
Комунального закладу "Харківський фізико-математичний ліцей № 27
Харківської міської ради Харківської області"*

ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ ОСВІТНЬОЇ ТРАЄКТОРІЇ ОБДАРОВАНОЇ МОЛОДІ

У сучасному українському суспільстві актуальними стають питання формування та розвитку особистості, здатної проявляти й реалізовувати себе в умовах постійних змін, гнучко і самостійно використовувати набуті знання та компетентності в різноманітних життєвих ситуаціях, створювати інноваційні інтелектуальні продукти та технології, яка здатна свідомо та активно визначати спосіб власного життя, нести відповідальність за результати дій і вчинків, спроможна на активний саморозвиток, творче вирішення нестандартних ситуацій, реалізацію своєї унікальної індивідуальності. Це зумовлює той факт, що реформування вітчизняної системи освіти, перш за все, спрямовано на виявлення, підтримку та розвиток обдарованості, використання потенціалу обдарованої особистості.

Ідея розвитку в системі освіти обдарованої молоді є не тільки відображенням спроб протистояння деструктивним процесам у суспільстві, але й визначає пошук шляхів збереження й розвитку людського потенціалу країни. Завдання держави полягає у тому, щоб створити можливості і всі умови для самореалізації талановитої молоді настільки, наскільки це можливо, і тим самим забезпечити приток в економіку, науку, культуру високоінтелектуальних сил. Це матиме безпосередній позитивний вплив на соціальний стан держави і дозволить Україні динамічно розвиватись, щоб вона стала через деякий час одним з лідерів у глобальній конкуренції [1].

Зрозуміло, що у шкільному середовищі, в цілому, створюються педагогічні, психологічні, організаційні можливості, умови для виявлення і розвитку творчо обдарованих учнів, проте, на жаль, сучасна школа настільки захоплена швидкістю в результатах, що майже не акцентує увагу на створенні процесуальних можливостей для роботи з обдарованими дітьми. Проте в силу

того, що обдарованій дитині властиві особливі риси характеру, особливості в мисленнєвій сфері і в навчальній діяльності, вона якраз і потребує до себе підвищеної уваги і опікування. Тому педагоги, виявляючи будь-яку обдарованість дитини (інтелектуальну, творчу, соціальну і т. п.), мають розширювати діапазон підтримки можливого вибору обдарованої дитини.

Взагалі, увага до обдарованої дитини має носити безперервний характер – вона не повинна вичерпуватися лише періодом її навчання у школі. Зі значними труднощами обдаровані люди часто зіштовхуються і у період професійного самовизначення, і у подальшому процесі творчої діяльності. Іншими словами, таланту потрібне постійне піклування всього суспільства.

А для цього важливо не поспішати з визначенням лінії майбутнього розвитку, наперед не визначати її, не маніпулювати, а давати можливість обдарованій дитині самій обирати сферу майбутньої самореалізації і способи досягнення успіху.

Зрозуміло, що найбільш високим і цінним варіантом розвитку дитячої обдарованості є її переростання у «велику творчість», пов'язану з відкриттям чогось принципово нового. Однак не всі учні стають справжніми творцями. Життєві стратегії обдарованих учнів можуть реалізовуватись по різному. Лише невелика частина обдарованих учнів перетворюються з учнів, що мають високий інтелект і розвинуту фантазію, у справжніх новаторів. Люди, які у зрілі роки демонструють «велику, дорослу креативність», у ранньому віці суттєво відрізняються від звичайних учнів за своїми особистісними характеристиками і цілісною структурою особистості. Вони прагнуть перевернути світ, проявляють надзвичайну тривожність, весь час намагаються зруйнувати статус-кво; для них дуже болісні травми і стреси. Враховуючи це, не можна очікувати, щоб всі обдаровані учні стали дійсно великими творцями і реформаторами; скоріше це виключення з правил [2].

Слід зазначити, що одним з ключових моментів самореалізації обдарованих учнів є їхнє професійне майбутнє. Згідно з даними соціологічного дослідження, проведеного серед учнів випускних класів Інститутом

обдарованої дитини «Проблеми розвитку обдарованих дітей» у 2012 році більша частина талановитої молоді за кордоном планують займатися наукою в обраній сфері або розвиватись у рамках своєї професії. Тоді, як в Україні, серед опитаних 14% планують займатися бізнесом і торгівлею, а 14% – займатися політикою [3, с. 70–71].

Опитування учнів старших класів і випускників загальноосвітніх шкіл м. Харкова з метою виявлення професійних планів випускників і визначення їх вірогідної територіальної мобільності для отримання бажаної професійної освіти показало, що 12% випускників ліцеїв і гімназій Харкова планують навчатися в іншій країні [4]. У зв'язку з цим особливо важливим є вирішення проблеми утримування від від'їзду обдарованих молодих людей, що можуть приносити користі місту і регіону більше, ніж черговий інвестиційний проект. На наш погляд, взагалі всі витрати на роботу з обдарованим підлітками слід розглядати як інвестиції у майбутнє міста, регіону, країни.

Таким чином ми вважаємо важливим завданням залучення обдарованих випускників шкіл до вітчизняних університетів, для чого доцільно створювати спеціальні (елітні) навчальні групи студентів, для яких будуть передбачені додаткові освітні послуги. Вважаємо, що такі заходи будуть сприяти закріпленню обдарованих молодих людей у рідному місті і регіоні.

Розвиток обдарованості повинен розглядатися з урахуванням внутрішніх і зовнішніх факторів цього процесу. Визначення параметрів освітнього середовища, що є значущими для процесів розвитку обдарованості, створення умов для розвитку пізнавального інтересу і розгортання персонального простору особистості як творчої індивідуальності виявляються, на наш погляд, ключовими в питаннях розвитку обдарованості, що сприяє вирішенню нагальних завдань сучасного суспільства.

Робота з обдарованими дітьми і молодими людьми потребує чималих організаційних, інтелектуальних зусиль і матеріальних витрат, проте, тільки створивши максимально сприятливі умови для їх освіти, можна розраховувати

у середньостроковій і довгостроковій перспективі на помітне зростання інтелектуального потенціалу нації.

Список бібліографічних посилань

1. Організація роботи з обдарованими учнями: досвід харківських шкіл (за результатами відкритого конкурсу-захисту проєктів) : метод. посіб. для заст. директорів ЗНЗ та вчителів, які працюють з обдарованими дітьми. Харків, 2009. 40 с.

2. Подольская, Е. А. (2014) Институционализация непрерывного образования в Украине. *Непрерывное образование в объективе времени : монография* / Ленинград. гос. ун-т им. А.С. Пушкина, НИИ соц.-экон. и пед. проблем непрерыв. образования, Харьк. гуманитар. ун-т «Нар. укр. акад.» ; под ред. Н.А. Лобанова, В.Н. Скворцова. СПб. ; Харьков, С. 123–135.

3. Сагалакова, А. Б., Соколовська, Н. Б. (2013) Специфіка соціально-психологічних проблем обдарованих випускників України. Освіта та розвиток обдарованої особистості. № 2. С. 68–72.

4. Єременко, Ю. В. (2018) Обдаровані учні як ресурс розвитку сучасного суспільства (на прикладі Харківського регіону). *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики: зб. наук. праць Запоріжжя* : КПУ. Вип. 78. С. 95–99.

References

1. Orhanizatsiya roboty z obdarovanyamy uchnyamy: dosvid kharkivs'kykh shkil (za rezul'tatamy vidkrytoho konkursu-zakhystu proektiv) : metod. posib. dlya zast. dyrektoriv ZNZ ta vchyteliv, yaki pratsyuyut' z obdarovanyamy dit'my. Kharkiv, 2009. 40 s. [Organization of work with gifted students: experience of Kharkiv schools (according to the results of open competition-protection of projects): method. tool. for dep. ZNZ directors and teachers who work with gifted children]. Kharkiv, 2009. 40 p.

2. Podol'skaja, E. A. (2014) Institucionalizacija nepreryvnogo obrazovanija v Ukraine / E.A. Podol'skaja // Nepreryvnoe obrazovanie v ob#ektive vremeni : monografija / Leningrad. gos. un-t im. A.S. Pushkina, NII soc.-jekon. i ped. problem nepreryv. obrazovanija, Har'k. gumanitar. un-t «Nar. ukr. akad.» ; pod red. N.A. Lobanova, V.N. Skvorcova. SPb. ; Har'kov. S. 123–135.

3. Sahalakova, A. B., Sokolovska, N. B. (2013) Spetsyfika sotsialno-psykholohichnykh problem obdarovanykh vypusknnykiv Ukrainy / A. B. Sahalakova, N. B. Sokolovska // Osvita ta rozvytok obdarovanoi osobystosti. № 2. S. 68–72.

4. Yeremenko, Y. V. (2018) Obdarovani uchni yak resurs rozvytku suchasnoho suspilstva (na prykladi Kharkivskoho rehionu). Sotsialni tekhnolohii: aktualni problemy teorii ta praktyky: zb. nauk. prats Zaporizhzhia : KPU, 2018. Vyp. 78. S. 95–99.